

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ФОРМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

Розглянуто основні підходи до класифікації організаційно-економічних форм державної підтримки сільськогосподарських виробників. Визначено роль сільського господарства у економіці країни, проаналізовано основні функції, а саме: забезпечення незалежної продовольчої безпеки, екологічна, економічна та соціальна. Доведено необхідність державної підтримки сільськогосподарських виробників та визначено, що така підтримка має бути досить гнучкою та науково обґрунтованою. Досліджено основні організаційно-економічні форми державної підтримки сільського господарства (залежно від мети підтримки, від напряму впливу на економічні інтереси суб'єктів аграрного сектора економіки, від статусу суб'єкта в аграрному секторі економіки, класифікація державної підтримки відповідно до Угоди про СОТ), наведено їх основні переваги та недоліки.

Ключові слова: державна підтримка, продовольча безпека, сільськогосподарський виробник, методи та форми підтримки, аграрна політика.

Постановка проблеми

Сільське господарство в будь-якій економічній системі забезпечує низку дуже важливих функцій, без виконання яких держава може втратити опори незалежності та свободи. До основних функцій сільського господарства можна віднести: забезпечення незалежної продовольчої безпеки (тобто незалежної від інших країн); екологічна функція (сільське господарство та пов'язані з ним галузі можуть спричиняти благотворний чи шкідливий вплив на навколишнє середовище); економічна функція (сільське господарство залишається головною силою в підтримці функціонування і зростання економіки в цілому, навіть в

промислово розвинених країнах); соціальна функція (зміст і динамізм сільських громад має основоположне значення для підтримки агроекології та поліпшення якості життя і забезпечення самого виживання сільських жителів, особливо молодих, жінок, людей похилого віку та інших маргінальних груп). Враховуючи всі особливості та світовий досвід сільське господарство завжди має бути пріоритетною галуззю економіки країни, а для виконання цього завдання необхідно проводити політику підтримки, яка має бути досить гнучкою та науково обґрунтованою.

Аналіз останніх публікацій та досліджень

Питання функціонування та планування державної підтримки сільського господарства є предметом наукових досліджень багатьох провідних науковців, серед яких: А. Г. Борщ, М. Ю. Коденська, В. М. Галушко, А. Д. Діброва [2], Н. М. Бугаєнко [1], Є. М. Данкевич [3], Р. П. Паламарчук [6], М. Я. Дем'яненко, Т. В. Калашникова, В. М. Онегіна, В. І. Кириленко та ін. Науково-методологічні здобутки перелічених авторів є вагомим внеском у розвиток аграрної науки. Особлива увага в останніх публікаціях економістів-аграріїв приділяється питанням ефективності державної підтримки аграрного сектора економіки та узгодження правил її надання з урахуванням інтеграційних процесів, які відбуваються в економіці України. Водночас недостатньо дослідженими залишаються теоретичні аспекти змістовного наповнення процесу регулювання державної підтримки та його розвиток для забезпечення продовольчої безпеки країни.

Мета, завдання та методика дослідження

Мета статті полягає в дослідженні класифікаційних підходів державної підтримки сільського господарства при врахуванні інтеграційних процесів, які відбуваються в економіці України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Відповідно до мети поставлені такі завдання: розглянути класифікаційні підходи державної підтримки сільського господарства залежно від мети підтримки; напряму впливу на економічні інтереси суб'єктів аграрного сектора економіки; статусу суб'єкта в аграрному секторі економіки, а також класифікації державної підтримки відповідно до Угоді про СОТ.

Об'єктом дослідження є механізм формування та реалізації державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників.

Теоретичною та методологічною основою досліджень, представлених у статті, є положення та розробки вітчизняних і зарубіжних вчених, що займаються дослідженням проблем формування механізму державної підтримки сільського господарства та її ефективності. Також використано методи: монографічний (для вивчення передового досвіду використання державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників розвинених країн світу), абстрактно-

логічний (сформовано висновки та пропозиції) та аналізу (детально досліджено класифікаційні підходи до формування державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників) і синтезу (сформульовано рекомендації подальшого формування державної підтримки вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників) для найбільш ефективної реалізації поставленої мети.

Результати дослідження

Роль сільського господарства в суспільстві проявляється у вигляді економічного базису соціально-економічної системи країни. Проте ринкові механізми, які час від часу дають збої, проявляючись у вигляді криз, не так пагубно впливають на всі інші галузі економіки, як на сільське господарство, яке дуже довго виходить з економічної кризи. Тому уряд кожної цивілізованої країни намагається компенсувати негативні ефекти криз в сільському господарстві у вигляді формування державної політики підтримки сільського господарства. Потрібно відмітити, що така підтримка має бути дуже гнучкою та науково обгрунтованою, так як неправильне використання політики підтримки може призвести до неефективності використання бюджетних коштів та недофінансування інших галузей економіки. Враховуючи сучасні тенденції (рис. 1) можна стверджувати, що розвинені країни світу набагато менше витрачають на сільське господарство, ніж ті що розвиваються, але ефективність їх фінансових вкладень набагато вища.

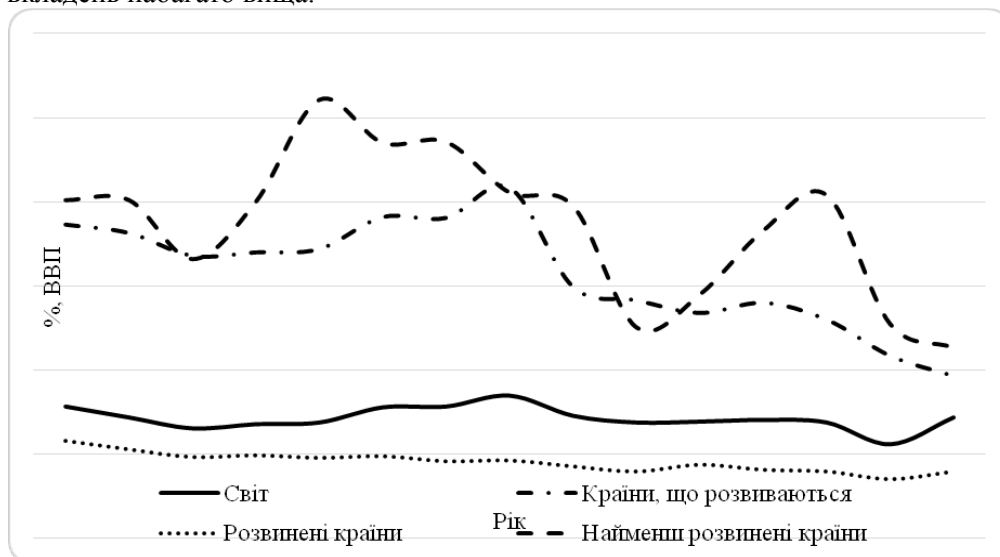

Рис. 1. Частка витрат країн світу на сільське господарство, % від ВВП

Джерело: побудовано за даними [12].

Існує декілька класифікацій форм держаної підтримки сільського господарства, дослідимо та проаналізуємо кожну з них.

1) Залежно від мети державну підтримку можна класифікувати: галузева (горизонтальна); векторна (вертикальна); захисна. Сутність галузевої підтримки сільського господарства полягає у підтримці розвитку аграрного сектора країни або регіону, формування його конкурентоспроможності, і проявляється в загальній підтримці всіх суб'єктів аграрного сектора економіки (побудова або реконструкція транспортної системи країни (регіону), проведення меліоративних робіт, підтримка роботи державного аграрного банку, програми підтримки екологічного балансу тощо). Результатом такої підтримки є підвищення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств, зменшення витрат на перевезення товарів, зменшення втрат врожаю.

Перевагами такої підтримки є демократичний підхід до розподілу державних фінансових ресурсів, поряд з економічним ефектом проявляється соціальний та екологічний, таку підтримку не можна віднести до заборонених дій міжнародних економічних організацій, в які входить Україна (СОТ, ЄС, ОСР, БРІКС тощо). До недоліків такої підтримки відноситься велике навантаження на бюджет, довгий період реалізації проектів, необхідність спеціальних додаткових органів влади для виконання галузевих державних програм підтримки.

Сутність векторної держаної політики полягає у зосередженні на конкретних проблемах окремих суб'єктів або групи суб'єктів аграрного сектора економіки. Така підтримка проявляється при формуванні цільових програм розвитку або підтримки певних підприємств (підтримка малих та новостворених сільськогосподарських товаровиробників, подолання дефіциту продукції, що виробляється у сільському господарстві або є необхідним ресурсом для сільського господарства, ліквідація наслідків стихійного лиха, які нанесли шкоду суб'єктам сільського господарства, підтримка модернізації технічного потенціалу скотарства, льонарства, хмелярства, стимулювання експорту сільськогосподарської продукції тощо).

Перевагами такої форми державної підтримки є цільовий підхід (вирішення конкретних проблем) – допомогу отримують тільки ті суб'єкти, які дійсно її потребують, короткий термін реалізації програм (дуже часто одноразово). До основних недоліків можна віднести: корупцію при виборі суб'єктів, які потребують допомоги (дуже складні або незрозумілі методики відбору); складності при обґрунтуванні обсягу підтримки, в більшості випадків така допомога держави забороняється правилами міжнародними економічними організаціями.

Захисна державна підтримка використовується державою при виявленні недобросовісних дій держав партнерів (або сусідів), які негативно можуть вплинути на вітчизняний аграрний сектор економіки або для переведення вітчизняного

аграрного сектора на новий рівень науково-технічного розвитку (якщо не відбудеться такий перехід то країна втратить продовольчу безпеку) тощо.

2) За напрямом впливу на економічні інтереси суб'єктів аграрного сектора економіки: пряма форма державної підтримки, непрямая форма, перехресна форма.

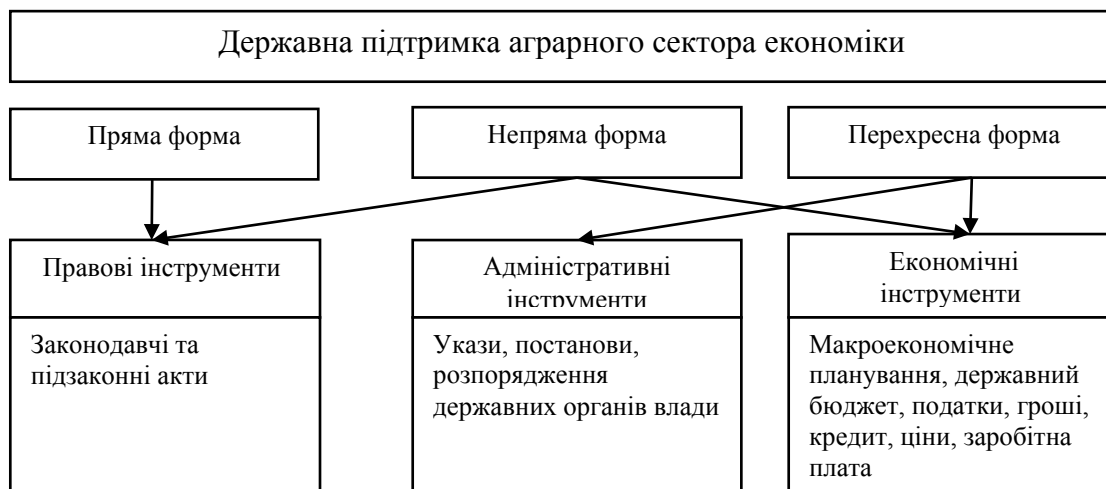
Пряма форма державної підтримки – це вплив держави, через формування державних програм підтримки, які фінансуються з бюджету країни (бюджетний напрям підтримки) або за допомогою адміністративних методів управління (адміністративний напрям підтримки), що безпосередньо впливають на економічні інтереси суб'єктів сільського господарства. Бюджетний напрям прямої державної підтримки включає в себе розвиток інфраструктури сільського господарства, науки, освіти, соціальний захист працівників аграрного сектору економіки. Тоді як адміністративний метод прямої форми державної підтримки ґрунтується на регламентації цін, заробітної плати та інших інструментів ринкового механізму, тобто що регламентують конкретні обмеження та господарської діяльності.

Непряма форма державної підтримки полягає у здійсненні державного впливу на економічні інтереси сільського господарства шляхом покращення або змін базису ринкової економіки, тобто створює передумови для цих змін. Ця форма реалізується за рахунок використання правових та економічних методів управління.

Перехресна форма державної підтримки базується на підтримці державою підтримуючих та забезпечуючих галузей сільського господарства. Тобто держава підтримує ті галузі, здешевлення та покращення якості продуктів яких позитивно вплине на розвиток сільського господарства (енергетика, машинобудування, транспорт, фінансово-банківський сектор).

Для забезпечення реалізації форм державної підтримки уряд може використовувати певний інструментарій до якого відносяться правові, адміністративні та економічні інструменти які, в свою чергу, складаються з певної кількості засобів впливу (рис. 2).

До правових інструментів забезпечення форм державної підтримки належать законодавчі та підзаконні акти основна функція яких полягає у встановленні правил економічної діяльності господарських суб'єктів. Суть державної підтримки полягає в формуванні загальних умов господарської діяльності так і винятки з неї, юридично фіксують права та обов'язки юридичних та фізичних осіб, а також санкції за їх порушення. До найбільш важливих правових інструментів державної підтримки сільського господарства можна віднести: Закони України “Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі”, “Про сільськогосподарську кооперацію”, “Про державне регулювання імпорту сільськогосподарської продукції”, “Про безпечність та якість харчових продуктів”, “Про державну підтримку сільського господарства України” тощо.

Рис. 2. Форми державної підтримки аграрного сектора економіки

Джерело: адаптовано на основі [2].

Сукупність правових інструментів державної підтримки сільського господарства визначають загальну межу державного втручання в аграрний сектор економіки та його регулювання. При використанні правових інструментів державної підтримки сільського господарства держава використовує методи правового регулювання економіки тобто відносини між державою (відповідні органи державної влади) та суб'єктами державного права (суспільством – продовольча безпека, громадянами – ціни на продукти харчування, суб'єктами господарської діяльності – прибутковість діяльності).

Адміністративні інструменти державної підтримки сільського господарства – це укази, постанови та розпорядження державних органів влади, які дозволяють, забороняють, обмежують або нормують окремі види господарської діяльності. Суть адміністративних методів проявляється в прямому управлінні економічними процесами аграрного сектора економіки і проявляються у вигляді санкцій, квот, ліцензій, дозволів, стандартів, системи санкцій. Потрібно відмітити, що інструментарій адміністративної підтримки в країнах з розвинутою ринковою економікою використовується в незначних масштабах і дуже рідко так як в більшості випадків порушують органічний розвиток ринкових відносин в галузі та ринкову рівновагу, до того ж використання адміністративного інструментарію заборонено більшістю міжнародних торгових договорів та статутами міжнародних організацій.

Економічні інструменти, на нашу думку, є найбільш ефективними в процесі формування державної підтримки сільського господарства. До основних з них належать: макроекономічне планування, державний бюджет, податки, гроші, кредит, ціни, заробітна плата. Сутність економічних інструментів полягає в реалізації заходів, в основі яких лежать ринкові важелі (регулювання рівноваги попиту і пропозиції, конкуренції, ринкового ціноутворення, інфляції, економічних циклів тощо) з метою забезпечення продовольчої безпеки країни. Економічні інструменти безпосередньо впливають на економічні інтереси суб'єктів аграрного сектора економіки (витрати та доходи) та стимулюють їх до певних дій (кредити, субсидії, вирощування певних культур тощо).

3) Залежно від статусу суб'єкта в аграрному секторі економіки. Ця класифікація була розроблена та успішно використовується міністерством сільського господарства Сполучених Штатів Америки. Практичне використання цієї класифікації можна вивчити переглянувши звіт Agricultural Policy Monitoring and Evaluation. В основі звіту покладений Показник загальної підтримки Total Support Estimate (TSE) - щорічна грошова вартість усіх валових трансфертів від платників податків і споживачів, що формуються на основі політики уряду щодо підтримки сільського господарства незалежно від їх цілей і впливу на сільськогосподарське виробництво і доходів або споживання сільськогосподарської продукції, і який, у свою чергу, складається з наступного:

1. Підтримки виробників (PSE) Producer Support Estimate;
2. Показник підтримки споживачів (CSE) Consumer Support Estimate
3. Загальний показник підтримки через послуги (GSSE) General Services Support Estimate

Підтримка виробників (PSE) Producer Support Estimate: щорічна грошова вартість валових трансфертів від споживачів і платників податків до сільськогосподарських виробників. Цей показник формується на основі груп засобів підтримки виробників.

Група А1, підтримка ринкової ціни – створення штучного розриву між внутрішніми ринковими цінами і цінами на підтримуючі (обслуговуючі) продукти конкретного сільськогосподарського продукту (підтримки ринкових цін на внутрішньому ринку виробництва кормового зерна і олійних культур, які використовуються як корм для тварин (зниження вартості корму призводить до зниження вартості м'яса), [8].

Група А2, платежі, що формуються на основі досягнення сільськогосподарським виробником конкретного результату (або мінімального результату) – площа посіву певної сільськогосподарської культури, обсяг виробництва, досягнення певного фінансового результату тощо.

Група В, платежі, що формуються для підтримки придбання сільськогосподарськими виробниками вхідних ресурсів.

Група С, платежі на основі поточного стану виробництва, субсидії, які ґрунтуються на чисельності тварин, прибуток або дохід, і вимагають безпосереднього виробництва.

Група D, платежі на основі непоточного стану виробництва, які є обов'язкові (необоротні активи сільськогосподарського виробника).

Група E, платежі на основі непоточного стану виробництва, які не є обов'язковими.

Група F, платежі, засновані на не товарних критеріях, а на довгостроковому оновленні матеріально-технічного забезпечення.

Група G, різні платежі [8].

Розрахунковий показник споживчих підтримки (CSE) Consumer Support Estimate. Сільськогосподарська політика також впливає на споживачів сільськогосподарських товарів, тобто харчових заводів і кінцевих споживачів. Якщо ціни на внутрішньому ринку в багатьох країнах світу вище ніж на зовнішньому, тобто вітчизняні користувачі мають більш високі витратами на деякі продукти сільського господарства, то в таких випадках, за допомогою програм підтримки уряд компенсує деякі витрати за рахунок бюджетних субсидій виробникам продуктів харчування або впровадження програм надання продовольчої допомоги.

General Services Support Estimate (GSSE). Щорічна грошова вартість валових трансфертів від споживачів і платників податків до сільськогосподарських виробників для первинного сільськогосподарського сектора за рахунок розвитку приватних або державних служб, установ та інфраструктури. GSSE включає в себе політику, де первинне сільське господарство є основним вигодонабувачем, але не включає в себе будь-яких виплат окремим виробникам.

- Бюджетне фінансування досліджень пов'язаних з сільським господарством, та поширення результатів цих досліджень, незалежно від установи (приватні або державні, міністерство, університет, науково-дослідний центр або групи виробників).

- Фінансування сільськогосподарських програм розвитку освіти, професійної підготовки і консультацій для фермерів, що є загальним (наприклад, правила бухгалтерського обліку, застосування пестицидів), що не відносяться до конкретних ситуацій, а також збір даних і поширення інформації мережі пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом і маркетингом.

- Сільськогосподарська безпека продукції і контроль. Бюджетні заходи щодо фінансування видатків, пов'язаних із сільськогосподарською безпекою продукції та інспекції. Це включає в себе тільки витрати на інспекції товарів вітчизняного виробництва на першому рівні обробки і прикордонного огляду на експортовані товари.

• Контроль та консультації з приводу шкідників та хвороб. Бюджетне фінансування витрат на проведення аналізу продуктів харчування на наявність шкідників і хвороб (контроль сільськогосподарської продукції, що надходить в школи), а також державне фінансування ветеринарних послуг (для сільськогосподарського сектора) і фітосанітарних служб.

• Вхідний контроль. Фінансування бюджетних витрати установ, що забезпечують діяльність по контролю і сертифікації промислових ресурсів, використовуваних в сільському господарстві (наприклад, машини, промислові добрива, пестициди і т.д.) і біологічних ресурсів (наприклад, сертифікації насіння і контролю).

• Гідрологічна інфраструктура: бюджетне фінансування державних витрат на інвестиції в гідрологічної інфраструктури (іригаційних та дренажних мереж).

• Зберігання, маркетинг та інша фізична інфраструктура: Бюджетні інвестиції фінансові витрати на зберігання поза ферм і інших об'єктів ринкової інфраструктури, пов'язаних з обробкою і маркетингом первинної сільськогосподарської продукції (елеваторів, портових споруд – доки, елеватори, оптові ринки, ф'ючерсних ринках), а також в іншій фізичній інфраструктури, пов'язаної з сільським господарством, коли сільське господарство є основним бенефіціаром.

• Інституційна інфраструктура. Бюджетні інвестиції фінансові витрати для створення і підтримки інституційної інфраструктури, пов'язаної з сільськогосподарським сектором (наприклад земельного кадастру; призначені для користувача групи машин, насіння і видів реєстрів; розвиток сільських фінансових мереж, підтримка фермерських організацій і тощо).

• Реструктуризація сільськогосподарських товаровиробників.

• Колективні схеми переробки і збуту. Бюджетне фінансування інвестиційних проектів, головним чином пов'язаних з переробкою, зберіганням, маркетингом і схем збуту сільськогосподарської продукції, спрямованих на поліпшення маркетингової середовища для сільського господарства.

• Просування сільськогосподарської продукції. Бюджетне фінансування витрат на колективне просування агропромислових товарів (наприклад промоакцій, участь в міжнародних виставках).

• Різне. Бюджетне фінансування видатків інших загальних послуг, які не можуть бути деталізовані і не розподіляються по вищевказаних категоріях, часто через нестачу інформації [8].

4) Класифікація державної підтримки зафіксованої в Угоді про СОТ.

Угода СОТ про сільське господарство (The WTO's Agreement on Agriculture (AoA)) класифікує підтримку сільського господарства на три групи: тарифи (відкритість ринку), внутрішня державна підтримка та експортні субсидії. Найбільш важливою та спірною є група внутрішньої державної підтримки, які в більшості випадків реалізуються через внутрішні сільськогосподарські

субсидії, так як відповідно до Угоди можуть спричиняти спотворення міжнародної торгівлі [11].

5 лютого 2008 р. у Женеві відбулося засідання Генеральної Ради СОТ, на якому було підписано Протокол про вступ України до СОТ. 10 квітня 2008 р. Верховна Рада України прийняла законопроект "Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі". 16 квітня 2008 р. Закон про ратифікацію був підписаний Президентом України. Згідно з процедурами СОТ, 16 травня 2008 р. Україна стала повноправним членом цієї Організації [3].

Класифікація внутрішньої підтримки відповідно до Угоди СОТ базується на тому чи спричиняє підтримка спотворюючий вплив або не спотворюючи вплив на торгівлю. Для державної підтримки, яка може спричинити спотворюючий вплив, СОТ встановлює межу, після якої члени не можуть надавати таку підтримку.

Угода про сільське господарство класифікує різні типи (кольорові скриньки) внутрішньої підтримки сільського господарства. Користуючись результатами останньої Уругвайської конференції СОТ можна виділити наступні їх типи :

1) Сукупний показник підтримки (Aggregate Measurement of Support (AMS) or Amber) або Бурштинова скринька (Amber box);

2) Зелена скринька (Green box support);

3) Синя скринька (Blue box);

4) Мінімальний рівень підтримки що спричиняє спотворюючий вплив на торгівлю (De minimus support);

5) Лікувальна скринька (Special and differential treatment box S & DT).

1. Бурштинова скринька (Amber box) або сукупний показник підтримки (AMS) (Aggregate Measurement of Support)

До групи «Бурштинова скринька» відносяться всі види державної підтримки, які спричиняють спотворюючий вплив на торгівлю і не попадають під критерії "зеленої" і "блакитної скриньки": встановлення мінімальних цін або цінова підтримка, фінансування витрат сільськогосподарських виробників на пально-мастильні матеріали, електрика, фінансування пільгових процентних ставок на цільові кредити (техніка, будівлі тощо). Потрібно відмітити що така підтримка не заборонена а лише обмежена в обсягах (для кожної країни такий обсяг визначається шляхом переговорів і встановлюються (фіксуються в міжнародних нормативно-правових документах для кожного члена СОТ у вигляді агрегованих заходів підтримки) при умові поступового їх скорочення (для розвинених країн 20 % за 6 років).

Країна претендент, яка приєднується до СОТ має уточнити з кожним членом СОТ обсяги підтримки аграрного сектора в рамках саме "бурштинового ящика" на основі реальної державної політики підтримки за три роки, які найближче наближені до дати узгодження обсягів підтримки. Всі заходи державної

підтримки "бурштинового ящика" діляться на дві великі групи: група продуктово-специфічної і продуктово-неспецифічної підтримки.

Продуктово-специфічна підтримка – щорічна грошова вартість трансферів з бюджету країни-члена СОТ що виділяється на основі нормативно-правового документу (в більшості випадків – закон про бюджет країни) на виробництво, продаж, транспортування конкретних сільськогосподарських товарів. До таких заходів можна віднести підтримку мінімальних ринкових цін, субсидії на окремі витрати при виробництві сільськогосподарської продукції або компенсація частини витрат понесених при виробництві цієї продукції (компенсація частини вартості комбікормів, що закупаються тваринницькими комплексами, молочними фермами і птахофабриками, компенсація витрат на озимого жита).

Продуктово-неспецифічна підтримка – щорічна грошова вартість трансферів з бюджету країни-члена СОТ, що виділяється на основі нормативно-правового документу на підтримку процесу виробництва але яку не можна зосередити тільки на один товар. До такої підтримки можна віднести сільськогосподарські субсидії на відшкодування вартості електроенергії, пально-мастильних матеріалів, кредитування сільськогосподарських виробників на пільгових умовах, капіталовкладення виробничого призначення [11].

2. Заходи державної підтримки "Зелена скринька" (Green box support) включає заходи, що не спричиняють спотворюючий вплив на торгівлю. Загальними критеріями до всіх програм підтримки в рамках "Зеленої скриньки" є надання субсидії за рахунок коштів бюджету, а не за рахунок коштів споживачів, а також відмова від цінової підтримки. Відповідно до умов Угоди заходи даної групи підтримки звільняються від зобов'язання по скороченню. Такі заходи спрямовані на формування інфраструктури, підготовку кадрів, компенсації втрат в результаті стихійних лих тощо.

3. Заходи підтримки "Блакитної скриньки" (Blue box support) включають в себе програми, спрямовані на самообмеження виробництва. При цьому, виплати з державного бюджету повинні бути пов'язані з фіксованим виробничими показниками (з фіксованим поголів'ям худоби, або прив'язані до конкретних площ та врожаїв) або виплати здійснюються в розрахунок на 85% або менше від базового рівня виробництва. Заходи "блакитна скринька" умовно вважаються що не надають спотворює впливу на торгівлю [11].

4. Мінімальний рівень підтримки, що спричиняє спотворюючий вплив на торгівлю (de minimis support), який представляє собою граничний рівень фінансування заходів "Бурштинової скриньки" державної політики підтримки сільського господарства і спричиняє спотворюючий вплив на торгівлю. Для розвинених країн de minimis складає 5 і менше відсотків вартості всієї виробленої сільськогосподарської продукції. Для країн, що розвиваються, цей показник дорівнює 10 %. Передбачається, що 5-відсотковий рівень підтримки у валовий вартості виробленої продукції спричиняє мінімальний спотворюючий вплив на

торгівлю, тому відносно de minimis не застосовується скорочення і такі субсидії виключаються з розрахунків зобов'язань за обсягами підтримки.

5. Спеціальний і диференційований режим (S & DT box support) Special and differential treatment box. COT дає особливі поступки країнам, що розвиваються у вигляді скриньки під назвою S & DT, враховуючи відсталість їх сільськогосподарського сектора. До S & DT відносяться заходи, які, як правило, складається з (I) інвестиційні субсидії, (трактори та набори насосів для фермерів); (II) субсидування пов'язане із сферою послуг для сільського господарства. Ці субсидії повинні надаватися тільки для сільськогосподарських виробників з низьким рівнем доходів в країнах, що розвиваються [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень

Досліджуючи теоретичні основи державної підтримки сільського господарства можна відзначити, що вплив державної політики підтримки на сільськогосподарських виробників має здійснюватися беззаперечно та однозначно, що пов'язано із специфікою аграрного сектора та його функціями в суспільстві, жорсткими правилами внутрішнього та міжнародного ринкового середовища. Організаційно-економічні форми державної підтримки потрібно застосовувати в такій формі, щоб вони спричиняли стимулюючий вплив, а не їх контроль (а в деяких випадках стримування).

Дослідження класифікаційних підходів щодо державної підтримки показує що основним напрямом підтримки має бути забезпечення продовольчої безпеки країни за рахунок імплементації нових знань в сільське господарство, покращення якісних показників продукції шляхом побудови розвиненої фінансової, виробничої, транспортної, науково-освітньої інфраструктури сільського господарства, встановлення справедливих правил гри на аграрному ринку.

Перспективами подальших досліджень є проведення дослідження щодо ефективності та результативності державної підтримки сільського господарства шляхом її порівняння з державної підтримкою розвинених країн світу.

Література

1. Бугаєнко Н. М. Сучасні тенденції розвитку системи державної допомоги в ЄС / Н. М. Бугаєнко // Статистика України. – 2010. – № 1. – С. 92–98.
2. Галушко В. М. Методологічні та практичні аспекти оцінки рівня державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників / В. М. Галушко, А. Д. Діброва, Л. В. Діброва // Економіка АПК. – 2006. – № 3. – С. 3.
3. Данкевич Є. М. Асоціація з ЄС: перспективи і ризики для товаровиробників та експортерів сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / Є. М. Данкевич, В. Є. Данкевич // Глобальні та національні проблеми

економіки: електрон. журн. – 2015. – № 7. – С. 29–33. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-7-2015/15.pdf>.

4. Кузняк Б.Я. Світовий досвід підтримки сільського господарства і українські реалії / Б.Я. Кузняк // Економіка і регіон № 1 (24) – ПолтНТУ: 2010. – С. 135–140.

5. Микитюк В. М. Форми організації виробництва та оптимізація виробничої структури скотарських підприємств / В. М. Микитюк, В. Є. Данкевич // Наук. вісн. Львів. нац. ун-ту вет. медицини та біотехнологій ім. С. Г. Гжицького. Економічні науки. – 2012. – № 1 (51). – С. 433–439.

6. Паламарчук Р. П. Економіко-екологічні аспекти матеріально-технічного забезпечення інтегрованих підприємств в умовах інтенсивного землеробства: практичні рекомендації / Р. П. Паламарчук, С.П. Ковальова [та ін.]; “Житомирська філія ДУ Інститут охорони ґрунтів України”. – Житомир, 2015. – 88 с.

7. Рудик Р.І. Методичні рекомендації щодо оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств Житомирської області / Р.І. Рудик, Т.Ю. Приймачук, ..., Є. М. Данкевич [та ін.]; Ін-т сільського госп-ва Полісся НААН. – Житомир, 2016. – 97 с.

8. Report for Congress: Agriculture: A Glossary of Terms, Programs, and Laws, 2005 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/TableViewDetails.aspx?mode=modify>

9. Dankevych Y. M. The utilization of natural resources under the conditions of intersectoral intergration / Y. M. Dankevych // The advanced science journal. – 2013. – № 8. – P. 7–11.

10. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2015, OECD Publishing, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oecdilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2015_agr_pol-2015-en (access date February 22, 2016)

11. What are the different Domestic support or subsidies to agriculture under WTO? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-7-2015/15>.

12. Офіційний сайт Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fao.org/economic/ess/ess-economic/expenditure/en/>
